

25); potser l'hi cediren en memòria de la seva antiga basílica pre-islàmica. Més tard «capellano d'Alcanis de Segrià» 1280 (*Rat. Dec.* 128). El comandador de Gardeny cedeix terres «in villa et terminio *Alcanicii*» 1281 (CCandi, *Mi. Hi Cat.* 1, 73); «--- vobis Ferrario d'Esdolomada --- nostrum furnum de *Alcaniz*» a. 1201 (MiretS, *TemplH*, p. 257). I crec que ja es refereix a aquest poble un *Alcanicia* de prop de Lleida enumerat en una butlla de 1172 (Kehr, *Papsturk.*, p. 450). Forma en *-a* que acaba de confirmar la identificació amb l'ar. *al-kanisiā*; i d'altra banda, les dades posteriors que enllacen amb les dels pobles arag. i cast. *Alcañiz*, *Alcañices* (aplegades per Mz. Pi., l. c.) semblen donar la raó a l'etimologia aràbiga d'aquests noms contra la que defensa Mz. Pi. que voldria veure-hi un nom mossàrab equivalent del cast. *cañizo* i cat. *canyís*.

Al costat del Canís de Rosselló, hi hagué un *Alcaniset*, despoblat ja en el S. XVI, que junt amb Rosselló, Grallera i Torrefarrera constitueixen la «cambra de Gardeny» MiretS (*TemplH*, p. 468).

ALCANÓ

Poble de les Garrigues, uns 20 k. dret al S. de Lleida.

PRON. MOD. --- *kanó*: la gent vacilla en l'anàlisi de la primera síl·laba, que la gent més senzilla sent com article català, i els més instruïts l'hi aglutinen: *al kanó*, però (ve) *del kanó* Maials, Bovera, Granadella; l'inf. de Juneda i el d'Alcanó mateix, no admeten més que això: aquell (vaig) *al kanó*, (ve) *del kanó*; aquest: ací és *lo kanó*, 1920; *al kanó*, *del kanó* Cogul, Solleràs, Granyena, 1936; *lo koł del kanó* a Sunyer: en llista: *Aufés, kanó, saròka*; mirant des del Pedró dels Quatre Batlles: «los 4 pobles són: Sunyer, Aufés, Sarroca i [vacil·lant] *kanó, alkanó*; «tornarem pel Coll del *kanó*», XLII, 77.3, 25, 78.1.

DOC. ANT. S'esmenta per primera vegada l'a. 1203 en un doc. del *Llibre Vert* de Lleida, GGC 144; «--- castrí mei de Alcano --- fratribus domus Scala-Dei que est in montaneis de Siurana» 1231; *Alcanó* 1272 MiretS (*TemplH* 319, 320); *Alcanó* 1359 (CoDoACA XII, 18).

ETIM. Aràbiga. Probablement de *kānūn* 'forn, fogó, fogar'; «fourneau, chaufferette, réchaud», que era també hispanoàrab: *kānūn* «focarium, alcanon» *RMa* 166a; pertanyent a l'arrel *knn* 'cobrir' i altres accs. «absconsio, apricum», «condere» (*RMa* 170, 224.14); com era freqüent en mots aràbics d'aquesta estructura fonètica, hi havia també una variant amb *aj*: «hogar, lugar del fuego: *caynūn*» amb dim. «cuáynen: hogar pequeño» *PAIc* 275a35; *RMa* també les registra totes dues *kānūn* i *kajnūn*: «focarium» a la p. 395.1.

També es podria pensar en un altre mot, que sense ser semític (antic manlleu del grec), s'havia arrelat en àrab: *qanūn* «règle, loi; usage, coutume»; *RMa*: *qānūn, qajnūn*: canon», amb pl. *qayūnīn*, i derivats verb *qana, niqanun*, i adj. *qānūnī* *RMa* 158a7f., 279; p. ex. pensant en un castell creat per imposar la cobrança

de tributs; semàntica més rebuscada, per a un topònim, per bé que concebible; quant a partir de la idea abstracta o moral 'regla' o 'costum legal', sigui en un sentit religiós o jurídic, ja sembla impossible, no essent llatí ni romànic sinó arabisme.

ALCANTERA

Poble de la Ribera Alta de Xúquer.

PRON. POP. *alkántera* València, Alzira, 1935; Antella, Gavarda, Castelló Rib., La Llosa (XXXI, 129.25, 135.10, 123.24; XXXII, 37.17); *kántera* Benexida (XXXI, 96.7, 1962).

DOC. ANT. SSiv. 35, només en dóna cites de 1364 i alguna altra; el 1574 (Ju. de Ribera) era encara poblat de moriscos (60 cases). No apareix en el *Rept. Alcántara* en Cavanilles, que li assenyalava 96 h. el 1794 (II, 215).

ETIM. Ar. *al-qántara* 'el pont' (*RMa* 538.1f.), per un de molt útil que hi havia prop del poble sobre el Xúquer.

És clar que n'hi degué haver molts duplicats, alguns amb article català, denotant ús continuat com a apel·latiu després del canvi de llengua: «Pont de l'alkántera» Benifaió d'Espioca (XXX, 189.16); a la Serra d'Aitana, si no em confon la memòria l'alkántera designa una formació rociosa natural (Sella, XXXV, 101.2).

Johan de Alcanter, 1588 (Traver, *Antigs. CastPna.*, 449) tindria nom posttoponímic, potser catalanitzat per *alcàntere reflectint la pron. *al-qántarā*, pròpia dels moriscos valencians segons la *Doctrina* d'Ayala. Cf. *Algonder*, infra. Hi hagué un *Alcantare(l)a* prop de Tortosa, segons dos docs. de 1198, del *Cart. de Poblet* (114, 123). Un barranc de l'*Alcantarilla*, divisió d'importància entre la Vila Joiosa i el Campello (Mateu i Ll., *País Val.*, 111), *Les Canterilles de Guillem* a Montesa (XXXII, 59.24). Observem que en tots aquests el sufix *-ella/-illa* no és romànic sinó la terminació emfàtico-superlativa aràbiga *-Ēl-lab* o *-Il-lab* de la qual anem veient tantes deixes en els nostres NLL. Per al mall. *Alcanada*, probablement del plural *al-qanātir*, vegeu vol. I, 28.

Alcaramiot (ant. Borriana), V. *Benimodo*

ALCARMON

Era un sarraí de Montesa a. 1272 (MtzFerrando, *Doc. Val. ACA* I, núm. 1323), difícilment separable d'*Alkarbona* que consta el 1180 com un paratge prop de Vallfogona de Balaguer i de Linyola (Kehr, *Papsturk.*, p. 498). Tant l'article aràbic, com la condició de l'home de Montesa, i la comarca de tots dos noms, denuncien un origen moro. A base de NP, essent fàcil el canvi *m-n* > *b-n* per dissimilació, el més natural és pensar en l'arrel tan viva i general *krm* 'ser generós, ample', d'on el NP *Karmūn* (GGAlg. 214), l'apel·latiu *karīm* 'generós, noble, excel·lent' (*RMa* 168: *karīm*